

PROTIMONOPOLNÝ
ÚRAD
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

Vybrané zistenia a závery z vykonaných prešetrovaní Protimonopolného úradu Slovenskej republiky v sektore maloobchodného predaja pohonných látok

December 2020

Sektor veľkoobchodného a maloobchodného predaja pohonných látok je mimoriadne dôležitý pre fungovanie celej ekonomiky Slovenska. Aj z tohto dôvodu **Protimonopolný úrad Slovenskej republiky** (ďalej len „úrad“) **venuje trhu predaja pohonných látok zvýšenú pozornosť a pravidelne ho monitoruje**. Tak tomu bolo aj v počiatočných dňoch pandémie COVID-19. V tomto období bolo úradu doručených niekoľko podnetov upozorňujúcich na skutočnosť, že **napriek výraznému poklesu aktuálnych cien ropy** na svetových burzách, **čerpacie stanice** najväčších predajcov pohonných hmôt v SR **na to dostatočne nereagovali**, čo **nasvedčuje možnej existencii kartelovej dohody** medzi nimi.

Na základe uvedených podnetov začal úrad prešetrovanie podľa § 22 ods. 1 písm. b) zákona o ochrane hospodárskej súťaže týkajúce sa situácie na trhu maloobchodného predaja pohonných látok v období pandémie COVID-19 so zameraním sa na disproporcie v tempe poklesu cien ropy na burzách a poklesu cien pohonných látok na čerpacích staniciach. Úrad pritom vychádzal z aktuálnych údajov dostupných z verejných zdrojov, údajov vyžiadaných od lídra na tuzemskom trhu pohonných látok, spoločnosti SLOVNAFT, a.s., ako aj zo zahraničných a tuzemských sektorových prešetrovaní v danej oblasti v minulosti.

Úrad v prvom kroku analyzoval z verejných zdrojov¹ cenový vývoj ropy na svetových trhoch v danom období. Cena ropy Brent začala prudko klesať od začiatku marca 2020 a pokles trval zhruba do konca apríla 2020. V tomto období sa jej cena znížila z počiatočnej úrovne tesne nad 50 USD za barel na 20 USD za barel, čo predstavuje pokles o 60 %. Neskôr začala cena opäť rásť a začiatkom júna dosiahla úroveň cca 40 USD za barel, čo je stále o 20 % menej ako začiatkom marca.

V rovnakom období dochádza aj k všeobecnému poklesu tuzemských spotrebiteľských – maloobchodných cien pohonných látok. V rámci SR úrad analyzoval predovšetkým vývoj cien 95-oktánového benzínu. Jeho ceny začali klesať v rovnakom období ako ceny ropy, t. j. od začiatku marca. Zo zdrojov Európskej komisie² mapujúcich priemerné spotrebiteľské ceny v štátoch Európskej únie v jednotlivých týždňoch roka vyplynulo, že priemerná cena 95-oktánového benzínu v SR bola začiatkom marca 2020 1,294 EUR za liter, pričom klesala až do polovice mája 2020, kedy dosiahla 1,074 EUR za liter, čo predstavuje pokles o 17 %. Prakticky rovnaký pokles potvrdzujú aj údaje spoločnosti SLOVNAFT, a.s., ktorá je lídrom na slovenskom trhu. Priemerné ceny 95-oktánového benzínu na jej čerpacích staniciach začali klesať prvý marcový týždeň a klesali až do konca mája. Z priemernej úrovne 1,312 EUR za liter sa dostali až na 1,106 EUR za liter koncom mája, čo predstavuje pokles o 17,22 %.

Úrad sledoval aj vývoj cien 95-oktánového benzínu v susedných krajinách a zistil, že

¹ <https://www.kurzy.cz/komodity/ropa-brent-graf-vyvoje-ceny/>

² <https://ec.europa.eu/energy/observatory/reports/>

v rovnakom období od začiatku marca 2020 do polovice mája 2020 klesli ceny v Česku o 25,5 %, v Maďarsku o 20,5 %, v Poľsku o 22 % a v Rakúsku o 16,2 %.

V rámci prešetrovania sa úrad obrátil aj na spoločnosť SLOVNAFT, a.s., a požiadal ju o informácie o cenovom vývoji jej produkcie na veľkoobchodnom, ako aj maloobchodnom trhu, objeme dodávok na vlastné aj cudzie čerpacie stanice a tiež o faktoroch, ktoré vplývajú na jej veľkoobchodné a maloobchodné ceny, špeciálne v období pandémie COVID-19.

Z odpovede spoločnosti vyplynulo, že produkcia palív v rafinérii síce v tomto období prebiehala v nepretržitej prevádzke, ale, najmä z dôvodu zníženého dopytu po palivách, v zníženom objeme spracovania ropy, čo sa prejavilo aj v poklese predaja na veľkoobchodnom a maloobchodnom trhu. V marci 2020 klesol objem veľkoobchodných dodávok 95-oktánového benzínu o 52 % a objem maloobchodných dodávok o 38 %. V čase prudkého zníženia cien ropy rafinéria spracúvala ropu z existujúcich zásob, ktoré nakupovala za iných podmienok na trhu, a teda aj za podstatne vyššie ceny. Vzhľadom na prepád dopytu dochádzalo k obmene zásob oveľa pomalším tempom a rafinéria nakupovala menšie množstvá ropy ako obvykle.

Úroveň cien pohonných látok stanovená spoločnosťou SLOVNAFT, a.s., ako cenového lídra má podstatný vplyv aj na ceny ďalších podnikateľov na trhu. Z celkového počtu cca 900 čerpacích staníc na slovenskom trhu vlastní spoločnosť SLOVNAFT, a.s., 254 staníc, čo predstavuje do 40 % trhu. Rafinéria pritom dodáva na tuzemský trh cca 65 % motorových palív. Časť z tohto objemu dodáva aj konkurentom, ktorí prevádzkujú čerpacie stanice, napr. SHELL, OMV Slovensko, JURKI, BENZINOL, OLIVA GROUP, UNIPETROL. Vývoj, resp. tempo znižovania cien pohonných látok všetkých významnejších podnikateľov na trhu v sledovanom období teda v princípe kopíroval vývoj cien spoločnosti SLOVNAFT, a.s.

V súvislosti s vývojom cien pohonných látok na slovenskom trhu v období od marca 2020 úrad vzal do úvahy aj skúsenosti vychádzajúce z viacerých štúdií v minulosti. Viliam Pätoprstý v práci „Cenové asymetrie na trhu s benzínom v EÚ a v SR“ z roku 2005 skúmal pomocou ECM (error correction model), či dochádza k rozdielom v úprave cien na veľkoobchodnom a maloobchodnom trhu podľa toho, či ide o rast alebo pokles cien. Tzv. teória rakiet a peria hovorí, že v prípade nárastu cien vstupov upravujú predajcovia ceny nahor rýchlejšie, ako ich znižujú v prípade poklesu cien vstupov. Podľa tejto štúdie sa potvrdilo, že slovenský maloobchodný trh s 95-oktánovým benzínom trpí systematickou cenovou asymetriou, t. j. že ropné, kurzové a komoditné šoky sa nerovnako premietajú do cien finálnej produkcie – ich rast je premietaný o polovicu rýchlejšie ako ich pokles. Túto teóriu potvrdila aj nedávna analýza ekonómov vládneho Inštitútu finančnej politiky³.

³ <https://e.dennikn.sk/79760/ceny-benzinu-na-slovensku-stupaju-ako-raketa-padaju-ako-perie/1739453>

Na základe vyššie uvedeného úrad konštatuje nasledujúce skutočnosti týkajúce sa disproporcie medzi tempom poklesu cien ropy na svetových trhoch a poklesom maloobchodných cien pohonných látok na Slovensku:

- **Líder na slovenskom trhu, spoločnosť SLOVNAFT, a.s., ktorá významne ovplyvňuje úroveň cien pohonných látok, v období pandémie COVID-19 spracúvala ropu z existujúcich zásob, ktoré nakupovala ešte za iných podmienok na trhu, t. j. aj za podstatne vyššie ceny, pričom vzhľadom na prepád dopytu dochádzalo k obmene zásob oveľa pomalším tempom ako obvykle.**
- **Trh SR s pohonnými látkami je dlhodobo objektívne charakterizovaný cenovou asymetriou, t. j. v prípade nárastu cien vstupov upravujú predajcovia ceny nahor rýchlejšie, ako ich znižujú v prípade ich poklesu. Je teda možné povedať, že takýto vývoj na trhu bol pravdepodobný.**
- **Situácia v susedných krajinách nebola veľmi odlišná od Slovenska. Zníženie cien bolo síce v Česku, Poľsku a Maďarsku výraznejšie, ale nie podstatné, pričom v Rakúsku klesli ceny pohonných látok ešte menej ako v SR.**

Z uvedených skutočností je zrejmé, že **napriek rozhodujúcemu vplyvu kótovaných cien ropy na medzinárodných trhoch, do tvorby cien pohonných látok vstupuje množstvo ďalších faktorov a nie je možné jednoznačne stanoviť, ako sa vývoj cien ropy premietne do spotrebiteľských cien pohonných látok.**

Ďalšou problematikou, s ktorou sa spotrebitelia opakovane obracajú na úrad, sú rovnaké ceny pohonných látok na čerpacích staniciach v určitej lokalite.

Úrad v tejto súvislosti konštatuje, že podobnosť či zhodnosť cien sama o sebe nie je dôkazom kartelovej dohody a výhradne len na tomto fakte nie je možné začať správne konanie pre porušenie súťažného práva. Na type trhu, akým je maloobchodný predaj pohonných látok, existuje vysoká miera transparentnosti a informovanosti zákazníkov o cene a vlastnostiach tovarov. Súčasne sú tu len relatívne nízke náklady na prechod zákazníka od jedného predajcu k inému. Na takýchto trhoch preto obvykle dochádza k tzv. cenovému nasledovaniu, kedy predajcovia monitorujú ceny konkurencie a následne jej prispôbujú svoju cenovú politiku.

Treba zdôrazniť, že **cenové nasledovanie**, resp. jeho forma v ekonomickej literatúre nazývaná vedomý paralelizmus, **nie je z hľadiska súťažného práva zakázané.** Vedomý paralelizmus predstavuje **paralelné správanie, ktoré sa typicky vyskytuje na trhoch s malým počtom konkurenčných predajcov, ako aj v prípade, pokiaľ na trhu pôsobí silná spoločnosť v postavení cenového lídra** (v tomto prípade

spoločnosť SLOVNAFT, a.s.). Toto správanie nie je výsledok explicitnej dohody medzi konkurentmi. Firmy na trhu si uvedomujú, že v záujme ich všetkých je udržať cenu na vysokej úrovni a vyhnúť sa intenzívnej cenovej súťaži a podľa toho sa aj správajú⁴. Cenové nasledovanie, resp. vedomý paralelizmus teda na niektorých typoch trhov predstavuje logické vysvetlenie správania sa konkurentov.

Zistenia a závery uvedené v tomto dokumente neznamenajú, že úrad tento trh ďalej nesleduje a ani to, že v budúcnosti nebude preverovať, či neexistujú iné prejavy správania podnikateľov, ktoré by mohli naznačovať porušenie zákona o ochrane hospodárskej súťaže.

⁴ https://www.tse-fr.eu/sites/default/files/medias/stories/SEMIN_11_12/ECONOMIC_THEORY/harrington.pdf